

ACC. N:R. M. 8079 : 1-24.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Emil Jönsson*
Härad: *Lunnebo* Adress: *Norrum, Hönusborg*
Socken: *Hamne da* Berättat av: *Den samme*
Uppteckningsår: *1941.* Född år *1861 i Västby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ljälvbiografi (forts. fr. M. 7892).

Marknadsresor m. m.

Forts. M. 8080.

Skriv endast på denna sida!

Fortsettning av biografi.

ACC. N:R.

M. 8079: 1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att inte lägga mig igen. Men då beqvante sig
August att skrika om att nu skulle vi vara tysta
för nu skulle han sova: "Nej, du ska så fan heller",
menade jag, "har du och Finut skrekitt och väsnats
och hållit hela huset vakande för er skull." Jag
tog derpå bägge händer på August och höll dem
i kors över hans bröst och kittlade honom på rev-
benen. "Tage mig satan, slår jag dig på skallen"
skrek han. "Gå slå bara, du ser huru onaktlös
du är, nej opp med dig", och dervid slängde jag
honom opp på golvet, men han gick ut i köket
der fruntimsen redan hade kokat kaffe, som
snart derefter var en hel hop hungriga gäster för-
tärdes, tillika med smörgåsar, som kostade:
50 öre för kaffe med 2 grovbröds smörgåsar, en bul-
le och en skorpa. Men enbart bulle och skorpa en-
dast 10 öre och för logiet 50 öre betalte jag, men
de infödde förmån jag aldrig att de betalte något

för logi annat än på hotell eller kafeer. Vilochan
8 var jag och tiogtals andra, med oxarne framme
och mötte ästgöten vid gästgivaregården. Han räk-
nade oss upp, såg efter märket han klippt på
oxarnes länd, vid handpengen och betalte oss. De-
n efter tillkännagav han att en som hette Emil
Jönsson, skulle leda före till ett träskverks skjöl,
der 10 par oxar skulle inställas. Genast kommo
en snassa par och begynte sätta sig i gång, men
han hejdade dem, så att ingen finge fara före
mig, ty jag visste ju var huset var beläget. Alltså
drov vi ästad till mitt gamla logi igen. Men så
hade snön töat, och på ett hus i en vinkel tak-
stol sprutade der med vatten i en strålstränk, men
mina oxar voro inte vidare rädda, men flera av
de andra, beland annat 2 par oxar, blevo så förskrä-
ckta för vattenstränket att de släp sönder de
usla hopknötne tömmarne för bönderna och i

fyrspåring begäro sig ut på en åker vid sidan om.
Respektive ägare tillika med ästgötens medhjälpare
jagade efter dem och jag som skulle vara vägvisare
för skaran, måste hålla stilla och vänta tills oxar-
nes infångande och törnstimssorna hopknutits.
Vid framkomsten band jag mina oxar i samma
hörns som förut, tog avsked (vi tror kanske att det inte
kännt i hjärtat att skiljas från flera års trogna ar-
betskamrater) och överlät åt ästgötens medhjälpa-
re omsorgen och tänkte: "bara inte någon flyttar
de stackarne bort i vattenflon vid andra sidan".
Derefter gick jag ut på marknadsplatsen, der det
var fullt att med vagn vid vagn och oxar bundna
bredvid var sina vagnar och tjurbetare som kommo
drivande och bunda utan lov, sina oxar eller stutar,
der det var hö utfordrat de oxar det tillhörde. Nu blev
det snöfall så tjockt att man ej kunde se över hela
platsen. Jag föresatte mig att köpa ett par gula ox-

- stutar, bara de vare stora nog och billiga. Ett par
med gresligt stora horn, i förhållande till kroppens,
köpte jag. Säljaren menade att de orkade bära horn-
en. De kostade 215 kronor. Min vagn hade jag ståen-
- de på samma ställe utanom tröskverkshuset och
dit ledde jag. Men nu hade ett par timmar åtgått
och nu var det åter tomt. De ostarne vare nog lastade
på järnvägen. Strax efter mig kom den samme som
kallat mig upp om morgonens. Han hade inte kunnat
sälja, utan hade de samme, ett par vackra stu-
tar, och skulle skyla för ovädrat. "Du kunde ju haft
köpt mina stutar förut i dag". Nej, men nu kan jag
ju byta med dessa. Han hade en annan person
med sig. Ja ger du 40 kronor. Jag bjöd 30 och slut-
ligen fick han 32,50 kronor till bytet. Lik köp fordra-
- det inte och genast ledde vi ut på marknaden igen
och om 10 minuter kom Knut och ledde ett par stu-
tar som han köpte. Jag ger dig Emil Jönsson 10 kronor

till byttes på dina stutar. "Wad, miss-lejnder du, då
höjer jag upp var gång, 10 kronor så säger vi 20. Jo, jag
ger 10 kronor. Nu är det 30. Nej tio kronor. Så blev det
40. "Ja, det ger jag," sade han. Som han var rusig,
så tänkte jag att när han var min näste nabo
och var i sällskap med 2 andra mina gårdsmä-
nnor, så kunde han ju byta om i morgon, ifall
han ansåg sig missnöjd. Han tog upp pengarna,
fick mina grannes skodde stutar. Jag visste väl att
när stutarna voro på marknaden med slitna
skor om våren, så var det tecken till att de släp-
-at med skogs-körslor hela vintern och blevo trötta
derav hela sommaren. Han och hans kamrater bytte
nog därför att de jag fick voro "lös-bukade". Det såg
jag väl, men visste också att om man driver jä-
-kreatur lång väg, kan det inverka dylikt. Jag ledde
således det fjärde paret oxar jag haft i händer och ägt
den dag, upp i tröskverks-huset igen och tänkte

att jag inte skulle handla om oxar mer i dag
ty troligen lura de nog mig så att jag till slut
får bära en grimmna i gen i handen. Som jag stod
der och skytte för regnet, kom Finut springande
och begynte att svära på, att då vi bytte stutar
så fick jag väl hans, men ^{han} fick inte några stutar
av mig. Jag blev högt förvånad, men han påstod
att det inte fanns några stutar vid hans vagn.
Nu tänkte jag, har någon som sett att han var
full, passat på och stulit stutarna, sådant ha-
de man hört förr. Jag gick med honom ut på ma-
rknadsplatsen. Här visade Finut, "står min vagn
en ny vagn, och här finns ju inga stutar."
Riktigt nog, det var der inte heller. "Vi ska gå,"
föreslog jag, "en rundas och se om de finns på
marknadsplatsen." När vi gått ett stycke bort så
hände ju jag igen mina vackra "föreltelser", och
visade Finut. "Här står ju stutarna åtminstone"

"Ja visst i helvete, det är ju min vagn också,
när jag ser rätt på'n och jag känner igen oket
också," sade han. "Ja ha, då är det bäst att du ge-
nast okar på och spänner otarne för vagnen,
så ska jag också spänna för så, hör vi genast
hem." Det var han villig, men ville underätta Au-
gust att vi hörde. Han visste var August höll.
Jag gick upp och spände för, lade mina hösäckar
i vagnen och kom fram på landsvägen och verk-
ligen kommo både Pinut och August, resfärdiga
snig tillmötes. August hade ej hunnat sälja sin
griga, utan den band han åter efter min vagn.
Vi hönde alltså ut från Jungley, men det föll
Pinut in att han skulle gå och köra vid högra
sidan på vägen och der i landsvägs-gropen kann
störtande ström tre quarters alm djupt vatten. I bl-
and slingrade han i grans ut i gropen med sina
nye pjäkor och gick några famnar i det kalla vattnet,

till dess han retirerade upp på det torra igen.
Men när vi kommit en bit ut om köpingen,
avtunnades folk-strömmen något, och där kom
en bonde från Hjulsås, som hette Dahlman, också
körande med oxar och arbetsvagn. Hos honom skul-
le Knut åka liggande i Dahlmans vagn, hållande i tøm-
marna och körande i bradt med kägge paren. Men så
hade Dahlman brännvin och när vi komms ut mot
Berghem stannade och kallade de på August att
han skulle få brännvin om han ville komma till
dem. Han skyndade ju gladeligen till dem och jag höll
en stund, för jag körde förut, och väntade på dem.
Efter en stund blev de då färdiga att fortsätta resan
och jag körde förut så snällt igen. Men det dröjde
ej så långt länge sen vi kommit in i Bäckaryd i vår
församling, förr än de åter skulle ta fram brännvinet
och stannade. Jag väntade på dem i 10 minuter, men
då jag uppmärksade dem, tyckte de att jag ju kunde

höra så sakta, så kunne de nog opp mig. Jag hörde
och snart varken hörde eller såg jag dem mera.
Kon som jag hade bunden bakkeften, var trött och jag
måste höra sakta, men de andre kommo ändå ej inom
synhåll och slutligen slets repstumpen för kon och
hon kunde ändå springa ut i skogen, så jag måste
binda oxarne, medan jag tog fatt henne, knöt ihop
repet och band henne igen. När jag kom så långt fram
som till Sven skräddares gård så ville kon ej gå
längre utan lade sig på knä så att repet slets igen.
Sven skräddare kom ut och hjälpte mig att fast-ta-
ga henne och jag ville att quigan skulle sättas in i
hans koetall, men när han hörde vem det rådde om
henne så menade han att kyrkovärden Nylén som
var sväger med August, kunde hysa djuret och
jag skulle ju höra dörren förbi. "Det kan han nog,
men kreaturet kan ju knappast gå der bort, som
synes. Vi knöt ihop slimsorna och jag måste försöka

10,
att höra så sakta jag kunde ytterligare 1000 meter
och kom till Nylens. Ingen människa fann att
träffa. Jag band oxarne vid grindarne och ledde
in grötan i fähuset, ett gammaldags, med kreatur-
ren bundna rundt äggarne, utan krubbor och
en glasruta med halhviska i stället för glas.
Enda ljus genom övre halvdörren alltid stängt
öppna. Men så trångt var der, med 12 a 14 kreatur,
att inte en katt ytterligare kunde beredas plats der
inne. Jag stod tillrättad en minut, men så fick jag
syn på en stolpe mitt i huset, och prutande den
en rund takstött, band jag det utla repet, och qvi-
gan och skyndade ut, slog igen dörren, löste mi-
na oxar och körde, utan att jag, varken hörde eller
såg, någon människa. Jag kom hem och var glad,
ty jag hade över 150 kronor emellan på oxar,
men beredde mig på ändå, att om "Pinut" beaxade
sig (åtrade sig) så skulle jag låta honom få göra

om bytet, ty han var ju rusig, men han betalades
aldrig och jag behöll enina tills de såldes till Aske-
näs herrgård, der efter ett par år den ene olen som
hatte Dänker, blev 16 groarter tjock. Han kom flera
gångar här förbi, ty Åskenas körde i skog vid Top-
stapeln. Dänker kände mig igen och ville alltså
slicka mig i ansigtet och på händerna. Dagen
efter marknaden i Ljungby, kom ju August i
Ry, och hade sökt hos sina morbror, när inte gri-
gan var hemma och ängslades var jag gjort av
henne, när jag inte heller hade henne. "Du
kan gå till din sväger på gästgivaregården, der
bär jag henne." Många andra och ävin-
tyrdiga marknads-reser har jag gjort, men det
går vara nog för denna gång, av sådant.
Så har jag nu bott i denna församling i 43 år
och varit ett under-djur, i småländingarnas ögon
i synnerhet att jag ensam byggde, med endast

min 14-årig son till hjälp, den störste längste
lagär, med undantag av herrgårdens, i denna byn.
Men också att mina ärigter städse varit stück
i stäv, rakt tvärt emot de inföddes. Men varföre
alla människor alltid komms till mig och råd-
frågade mig om allt möjligt, kan jag ej förstå, om
icke det var derföre att jag gav samma råd som
jag själv velat göra i dylika omständigheter, och
samma för vänner och ovänner. Emellertid
tyckes jag haft god förtroende, ty jag kunde få låna
pengar av dem som hade och var ofta erbjuden
ledarplats i församlingen, men tyckades undvika
dem på grund av de inföddes titelsjuka och fi-
tande efter extra förtjenst. Några komms till
mig en dag och ville bilda kompani om att hålla
auktioner. Men som vanligt, ville jag ej försumma
jordbruket och dels så var ju, som jag ngs sagt, min
äsigst stück i stäv motsatt det sätt som här tillämpades.

männan, i var sin
procent och ett års
nanan, samt att den
iare och rackare, skul-
d han ville och att
oro koshojare och hä-
ch lurade många
lör inropare var två-
lant ville jag ej ha-
rs brukades icke i
visste hur svårt det
hänheten. Jag hade
t och ville derföre
tt hem har alltid
äldrars hem, så be-
som gick ut, stor-
by, stad eller anna
som inträffat, bad

vid tur och retur. I annat fall blevo de alltid noggrant utfrågade av de hemmanavärande. På detta sätt uppkom ett förtroligt umgänge och livliga samtal både vid arbete och vid måltiderna, ty även tjänarne skulle på samma vis redogöra för sina "äkor". On the contrary, blevo de som kommit hem även underrättade om hur det under samma tid tillgick derhemma. Till en början, i min första barndom, hade vi ingen tidning, men ännu senare, då vi hade en veckotidning, så innehöll den just ingenting om småbyarnes intressen angående varandra. Därföre när man satt på lasset och hörde med orar, i marknads- eller grannresor, som varade i flera timmar, så hade man tid och tillfälle till observationer av många slag. Man hade ej sådan brådska, som nu, och hann ändå med allting. Då hade folk tid att leva och roa sig och må. Man talar här om hur

en präst uttryckte sig, vid jämförelse av gamla och nya tiden: "Förr var det 'du och ja', och små hus och små bra, men nu är det: 'Joch Wi, och stora hus med ingenting i'. På tal om quarnaresor så var det ju här, något helt annat besvär att gå säden malen, än der hemma i Skåne. Der kommo möllarne och hentade och kommo och lämnade igen malningen, men här finge man köra långa vägar till någon vattengvarn och ligga der och vänta på när det blev ens tur att gå sin säd på quarnen, en tur som oftast begyntes vid nattens inbrott, så att om man hörde bittida om morgonens hemifrån, så kunde det vara så många quarnaskjutsar i sin förväg, så att jag finge vänta till kvällen. Därför måste man vara bra och varmt klädd, med stor kappa, långa stövlar, bra mycket foder till kreaturen och även snat till sig själv. Heland om det var oväder och kallt, kunde hända att

möllaren bjöd på kaffe, men tullen blev också
derafter. Alltid förundrade sig möllaren över att
jag lät grovmala rågen och inte lät skala den
såsom alla andra skulle ha gjort. De infödda
skulle också ha så fint mjöl som siktemjöl, och
har jag heller aldrig sett något grovbröd i Små-
land, som liknar det skånska. Folket lever till
stor del av kaffe och vetelbröd och det fina rågbrö-
det, varföre också magsjukdomar äro mycket van-
liga och många dö derav i sin halva ålder. I vår
församling hade vi när jag kom hit, tre stycken
vattengravnar: Floboda, Munnerborg och Björstorp.
Men Munnerborgs gravar var ofta sönder och kap-
ten Edelsström begynte sig ej om, på månadsvis, att
laga den. I bland kunde han inte skaffa någon
möllare och så kunde lagen svärma över, så
det blev bakvatten, och om det var kallt, kunde
det på ett besynnerligt sätt frysa nere vid bottnen

i ån, det kallades att det "grunnade", och dermed stoppa drivten. Men i Floboda kunde det gå alla tider. Litet vatten kunde och Sunnerborg lida av därför hörde vi ju säkrast dit, oaktat det var mer än dubbelt så lång väg dit. En liten qvarn som kallades Björstorp's qvarn, fanns i Björstorp, vid Tjula ån, men den fick endast gå till en viss tid, för ångsmärkerens övervämning skull. Det hade funnits den allra bästa kvarnen i Hamneda församling vid Hjulsnäs, men denna qvarn revs ned av godsägare Ramsay på Hornborg, tio år innan vi flyttade hit. Sedan man byggdes en liten vattenkvarn i Tjula vid en liten bäck som kallades Brätabäcken, men der var endast vatten periodvis. Men till Floboda tröt aldrig vattnet och var aldrig bakvatten eller hinder av något slag och i den dyra tiden då man, som nu, skulle ha male-kort med sig så var ju säkrast att höra dit. Så i den dyra tiden

passade länsmannen på att komma midt i natten och hålla husasyn hos möllaren och fann att han malde med qvarnen utan att kunna visa nöjaktigt malkort. Men förhållandet var endast att den näste näkon väl visat malkortet, men efter pröfning fått det hem med sig. Möllaren dömdes genast att stänga qvarnen, och hela nejden och byarna deromkring blifva rent förluffade deröfver, ty ingen annan qvarn var i hela församlingen, der vi kunde få mallet vår säd. Klaga mål ingingo till flera sorters överhet, men lagen skulle hållas, hvar hufvudlöst den än verkade. Hungersnöd skulle utbrutit om inte många bönder, kockte rågen, krossade den kockte säden och bakade ett slags bröd derav. Andra skaffade sig, av kringresande agenter, en liten qvarn att mala rågen med och drogos med alla handa bevärligheter, ty och möllaren skulle böta 1000 kronor.

Efter några veckor, då allmogén blivit till-
räckligt rasande över länsmannens tilltag
att stänga den enda quarn som kunde måla
i flera församlingar, oberoende av torka eller vä-
ta. Om länsmannen skulle ha andel i böter-
na är troligt, men var beslutet att gå till Kungl.
Maj:t, ifall ej lindning gavs. Då ändtligen till-
fäts att måla, men böterna måste tas ut.
Dessa hopsamlades genom insamling på cir-
kulerande listor och lemnades in öllaren.
Samma är blev öllaren i Wälsby kyrkoby,
satt av deras länsman 6000 kronor i böter, ty
han malde utan hänsynstagande, emedan
han skulle fullgöra leveranskontrakt om
mjöl. Han fick nedsatt böterna till 3000 kronor.
Så har jag sett den första velocipeden, den
första slättermaskinen, den första avläggande
skördemaskinen, den första ångtröskan, den

förste ång-plogen, den förste självbindare-skörde-
maskinen, den förste motoren, den förste auto-
mobilen, den förste traktoren och den förste
flygmaskinen. Åtta gånger har jag varit
i den största livsfara, utan mitt eget för-
vällande och blivit räddad. Fju gånger
har jag skolat låtit mitt hjärteblod för kni-
var och revolverar och andra mordvapen, men
lyckats klara mig. Många olika sätt att
bruka jorden har jag försökt, både så kallat
extensivt, som intensivt jordbruk. Men med
sigte på att icke behöva köpa grödan, genom
konstgödning, eller ruinerande åtgärder av
annat slag. Delvis har jag lyckats att med
minsta möjliga kostnad och minsta möj-
liga arbete, kunna ändå föda familjen, betala
räntor och skatter och få "debet och kredit",
att gå i hop. Om en stor herregård på flera tusen

lunnland går med intensiv skötsel, med en förlust av några tusen kronor, med mycket bekymmer och besvär att driva, då är ju resultatet på mitt mindre $\frac{1}{3}$ mantal, således lysande. En jordbrukshonsulent, ja själva länsconsulenten reste omkring och predikade för oss bönder huruledes vi skulle driva våra jordbruk rationellt, men då han enskilt tillfrågades varför han ej själv ville befattna sig med jordbruk, svarade: "Nej, om jag skulle ha jordbruk så måste jag driva det rationellt och då lönar det sig inte". Nu kunde man väl fråga, vad nytt är det då med att driva jordbruket rationellt? Jo, att skapla 5 a 6 gånger så stor gröda genom mer kostnader, mer arbete och oftast förlust, är det offer lantbrukarna bringa den övriga svenska befolkningen i det att en betydligt större livsmedels-mängd, naturligtvis framkommer,

men konsumenterna till fördel och producenterna till förlust. Har det inte importerats allt vad so bönder inom Sverige kunnat producera, för att trycka oss neder i jorden genom konkurrensen. Därför återkommer frågan, vad nytta gör det att producera mer än till hushållsbehov, vi veta ju i vems hand lagstiftningen ligger. Ett gammalt ordspråk säger att "kons och slagtarens mening är inte densamma". Men glädjen och tillfredsställelsen över att lyckas frambringa stora härliga grödor, är så stark, att om än förlust dervid uppkommer, bönder likväl hoppas på tillfälligheter, som skulle kunna kompensera förluster som gjorts. Jag sålde hemmanet 1925 till yngste sonen, som har, sen dess, försökt med en mängd binärningar till lantbruket. Så har han haft kaniner, ägg-kläckningsmaskin och en snabba höns, får, getter, kalkoner, gäss,

och bi. Alltsammans med föga eller ingen förtjänst,
men "läro-pengar" betalts. De krusligaste fåglarne
voro gässen, ty de trumpetade så det hördes i bägge
byarne, så snart någon främmande närmade sig
gården och sparade dermed, den obligatoriska hund-
skatten, i det man ej behöfve hålla hund. Så länge
vi hade dessa olika sorters djur, så skaffade de sig
många andra bönder, även sådana djur, men som vi
uppförde dermed, så gjorde de andra sammaledes.
Jag tror inte att gäsk nu fins i hela socknen, någonstans.
Likadant med getter och kalkoner, men får, kaniner
och bi begynner vi med nu igen och genast hörde jag
att några andra försökt skaffa får och kaniner.
Hund finnes knappast att få höra år 1941, men är
det någon som har bössa och jagt-hund, så är det
arbetarne, ty nu är det de som äro jagt-herrar, anting-
en som jagt-arsendatorer, eller skynnes-jägare.
Skulle någon göra skadestånds-talan, så fins ingenting

Småland
Pannar
Hannöja 1941

ACC. NR. M. 8079: 24

Ant. Karl Jönsson

1861 i Västbo
Husman

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

att ta. Sedan jag under min fänga lernad,
sälunda praktiserat med snart sagt allting, och
också fått ge lärfpengar på allting, så var det
likväl mångsidigheten i min utbildning som
gjorde att jag kunde reda ut med de omstän-
digheter som voro så olika dem der jag kom
ifrån. Huset visste jag ju, att jag kunde själs
byggga om. Möbler kunde jag ju själs göra.
Alla redskap vartill trä hörde, såsom plogar,
harvar, triör, rensnings-harpor, vält och räflor,
m.m. gjorde jag själs. Wagnarne gjorde jag och la-
de själs ringarne om hjulen, satte själs plogbillar-
ne på och varjehanda lantbruks-smide gjorde
jag, ty någon smed fanns ej, i den tiden, på
mindre än en mils avstånd, antingen i Bäck
Hämma socken, eller i Traryd, och driva uti
på vägarne med ett par oxar, för att få smid
på så långt avstånd, var ej möjligt.

Forts.
M. 8080.